

Kirjoja

Nina V. Nygren^a

Jätteet keskuudessamme

Jarno Valkonen, Olli Pyyhtinen, Turo-Kimmo Lehtonen,
Veera Kinnunen ja Heikki Huilaja

Tervetuloa jäteyhteiskuntaan! Aineellisen ylijäämän kanssa eläminen.
Vastapaino, 2019. (157 s.)

Ympäristöpolitiikan opiskelijana 2000-luvun alussa olin monena kesänä töissä Pirkanmaan Jätehuollon neuvonnassa, siistissä sisätyössä vastaamassa neuvontapuhelimeen ja päivittämässä jätteenlajittelun ja kierrätyksen tietoa nettisivuille. Eräänä päivänä tuli kuitenkin käytyä Tampereen Tarastenjärvellä, kaatopaikalla, joka oli hiljattain uudelleen nimetty jätteenkäsittelykeskukseksi. Kaatopaikka, eli ”penkka” siellä oli edelleen. On vaikea sanoin kuvata sitä kontrastin tunnetta siistin, järjestelmällisen ja pirteän jätehuollon informaation ja penkkaan työnnetyn ja tasoitettun, avoimen taivaan alla makaavan valtavan jätemassan välillä. Penkka haisi pitkälle ja pistävästi, ja oli täynnä ruokailevia, huutavia, valkoisia lokkeja.

Valkosen ym. toimittama kirja *Tervetuloa jäteyhteiskuntaan! Aineellisen ylijäämän kanssa eläminen* sanoittaa juuri tätä samaa kontrastia, meidän ristiriitaista jättesuhdettamme hienosti. Näinä englanninkielisten, kokoon kursittujen artikkelikirjojen aikana on kerta kaikkiaan lumoavaa lukea selkeästi kirjoitettua, aidosti yhdessä kirjoitettua suomenkielistä monografiaa. Jäteasia vei mukanaan niin, että luin kirjan kahdelta istumalta.

Kirja vie lukijan katsomaanilmästä silmään sitä, mitä emme halua nähdä. Sitä, jonka haluamme siirtää pois ja piiloon mahdollisimman nopeasti ja siististi. Ensimmäinen luku johdattaa lukijan tämän ”näkyvän näkymättömän” äärelle. Luku taustoittaa miksi puhumme jätteistä nyt erityisen paljon (tosin mietin, puhummeko ehkä kuitenkin yhtä paljon kuin ennenkin?), ja miksi jättesuhteen ja sen murroksen tutkiminen on erityisen ajankohtaista juuri nyt. Kirja lupaa tarkastella yhteiskuntaamme ja elämäntapaamme jätteiden näkökulmasta ja niiden arkipäiväisyyden ja alituisen läsnäolon kautta. Luku johdattaa yhteiskuntatieteelliseen jätetutkimukseen sekä sen käsitteisiin ja lähestymistapoihin ja esittelee suomalaisen yhdyskuntajätteen lyhyen historian. Lopussa tuodaan esiin kirjan kolmiosainen näkökulma jätteeseen. Ensinnäkin jäte on relationaalista – aineet määrittyvät jätteiksi tilanteisesti, suhteessa muihin asioihin. Toiseksi jätteeksi muuntuminen tapahtuu erilaisten yhteiskunnallisten käytäntöjen kautta. Kolmanneksi näkökulma on posthumanistinen tai uusmaterialistinen – jäte ei ole passiivista, vaan eloisa ja vaikuttavaa materiaa.

Toinen luku käsittelee jätettä ongelmana. Uusi sulkeuma jätteiden yhteiskunnallisessa elämässä on ”kiertotalouden” käsite, jonka piirissä pyritään siihen, että jätteestä, ylijäämästä päästäisiin kokonaan eroon, ja toisen jäte olisi toisen raaka-ainetta.

^a Johtamisen ja talouden tiedekunta, Tampereen yliopisto, nina.nygren@tuni.fi

Arkielämässä jäte syntyy kulutuselämäntapamme ja tavarayhteiskunnan sivutuotteena ostaessamme esineiden ja materiaalin kautta unelmia. Aiheellisesti luvussa kysytäänkin, voiko kulutusta kyseenalaistamaton kiertotalous koskaan lunastaa lupauksiaan, täydellisestä ja ikuisesta kierrosta?

Seuraavat kolme lukua siirtyvät entistä lähemmäs arkielämän käytäntöjä konkretisoimalla kirjan alkuosan teorioita ja käsitteitä. Kolmas luku käsittelee roskista hallinnan käytäntönä, neljäs luku dyykkausta ja ruokahävikkiravintoloita ja viides luku keittiöjätteen käsittelyä bokashi-menetelmällä mikrobien kanssa. Kuudes luku tarjoaa yhteenvedon, jossa palataan kokonaiskuvaan – jätteiden kytkeytymiseen ylikulutukseemme. Pitäisikö meidän kapitalistisen kiertotalouden hiomisen sijaan oppia elämään jätteiden kanssa uudella tavalla, dyykkaajien, hävikkiravintoloiden ja bokashi-kompostojien tavoin?

Fokus arkielämään on hyvä rajaus, mutta kirja ansaitsisi jatko-osan, jossa analysoitaisiin jäteyhteiskuntamme institutionaalisia rakenteita ja toimijoita. Mahtaisiko jätteen kanssa eläminen kiertotalousyrityksessä tuottaa sen työntekijöille ja johtajille samanlaisia oivalluksia ja uusia käytäntöjä kuin hävikkiravintoloissa tai biojätettä keittiössä fermentoidessa? Jäin myös miettimään mitä merkitsee se, että kirjan kolme pidempää esimerkkiä koskivat biojätettä, joka on jätelajeista helpoimmin käsiteltävissä kotona tai biojätelaitoksessa. Osa jätteistä, kuten vaikkapa paristot tai akut, täytyy kerätä pois niiden sisältämien vaarallisten aineiden vuoksi, ja monien muiden jätelajien kierrätys materiaana on energiatehokkainta järjestää keskitetysti. Kuinka voisimme näiden kanssa elää turvallisesti, mutta uudella tavalla?

Lienee kuitenkin enemmän ansio kuin puute, että kirja jättää lukijan miettimään. *Tervetuloa jäteyhteiskuntaan* on hieno, tiivis ja mielenkiintoinen katsaus sekä jätetutkimukseen että hyvin ajankohtaisiin jäteteemoihin. Kirja sopii oppikirjaksi yliopistoihin ja oppilaitoksiin ja ensijohdatukseksi jäteteemaan myös tutkijoille. Suosittelen sitä myös kaikille jätteitä pohtiville kansalaisille, olivat he sitten nettikaupan äärettömyyden, bokashi-astian tai vanhan kaatopaikan reunalla.